

VOHORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

4/2020

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

4/2020

2000-YILDAN BIR YILDA O'L.TI
CHOP MARTA CHOP
ETILMOQDA ETILADI

2020/4(80)

TAHRIR KENGASHI RAISI:

Xamidov O.X.

iqtsod fanlari doktori, dotsent

BOSH MUHARRIR:

Qahhorov O.S.

*iqtsodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent*

TAHRIR HAY'ATI:

Ahizov B.R.

*pedagogika fanlari doktori, professor
(bosh muharrir o'rinbosari)*

Abuzalova M.Q.

filologiya fanlari doktori

Amonov M.R.

texnika fanlari doktori, professor

Axmedova Sh.N.

filologiya fanlari doktori, professor

Barotov Sh.R.

psixologiya fanlari doktori, professor

Barqoyeva M.Q.

filologiya fanlari doktori

Bo'iyev S.B.

biologiya fanlari doktori, professor

Diyorayev D.R.

fiz.-mat. fanlari doktori, professor

Durdiyev D.Q.

fiz.-mat. fanlari doktori, professor

To'rayev N.Q.

Siyosiy fanlari doktori, professor

Hayitov Sh.A.

tarix fanlari doktori, professor

Hayitov Y.Q.

geografiya fanlari doktori

Mirzayev Sh.M.

texnika fanlari doktori, professor

Olhimov Sh.Sh.

pedagogika fanlari doktori

Qahhorov S.Q.

psixologiya fanlari doktori, professor

Quraeva D.H.

filologiya fanlari doktori

Rozikov O'A.

fiz.-mat. fanlari doktori, professor

Sayfaliyeva R.R.

filologiya fanlari doktori, professor

Umarov B.B.

kimyo fanlari doktori, professor

O'tayeva D.S.

filologiya fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARLARI:

Navro'z-zoda H.N.

iqtsod fanlari doktori, professor

To'rayev H.H.

tarix fanlari doktori, professor

**BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETI ILMiy
AXBOROTI**

***

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК

БУХАРСКОГО

ГОСУДАРСТВЕННОГО

УНИВЕРСИТЕТА

***

SCIENTIFIC REPORTS OF

BUKHARA STATE UNIVERSITY

*Jurnal O'zbekiston Matbuoti va axborot
agentligi Buxoro viloyat matbuoti va
axborot boshqarmasida*

2016-yil 29- fevral

№ 05-073-sonli guvohnoma bilan

ro'yxatga olingan.

"Buxoro davlat universiteti ilmiy
axboroti" jurnali Filologiya va Fizika-
matematika fanlari bo'yicha O'zbekiston
Respublikasi Vazirlar Mahkamsi
hazirladagi Oliy attestatsiya komissiyasining
doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsifi etilgan ilmiy
nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal Oliy o'quv yurtlarining
professor-o'qituvchilari, katta ilmiy
xodim-talabachilar, talabalar, ilmiy
tekshirish muassasalari ilmiy xodimlari,
akademik litsey, kasb-hunar kollejlari
o'qituvchilari hamda umumiy o'rta ta'lim
va turli sohalarida xizmat qilayotgan
ilmiy xodimlar uchun mo'ljallangan.

**Muassis: Buxoro davlat
universiteti**

MAS'UL KOTIB:

Rasulova S.S.

MUHARRIRLAR: Rasulova S.S.

Vahabova M.

Abdulliyeva L.A.

BO'LIM TEXNICI: Dilova G.B.

AZIZ

MUALLIFLAR VA

JURNALIMIZ MUSHTARIYLARI

**"BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMiy
AXBOROTI" JURNALI -**

SIZNING DOIMiy HANKORINGIZ!

"BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETI ILMiy
AXBOROTI"

Jurnali Buxoro davlat
universiteti Tahriy-nashryot
bo'limida sahtiflandi.

Tahriyiyat manzili:

Buxoro, 200117

Buxoro davlat

universiteti, bosh bino,

2-qavat 219-xona.

Tahriy-nashryot bo'limi,

Tel: 01365) 221-30-32

http://www.almamater.uz

e-mail: tahriyat12@umail.uz

Bosishga ruxsat etildi,
28.08.2020 y. Cag'oz bichimi
60x84, 1/8. Tezkor bosma
usulida bosildi. Shartli bosma
taboqi - 35,30.

Adadi 70.

Buyurtma № 130

Bahosi kelishilgan narxda.

"Sadriddin Salim Buxoriy"

MCHJ boshmaxonasida chop

etildi. Manzil: Buxoro sh.

M.Iqbol ko'chasi, 11-uy.

MUNDARIJA

Тўхсанов Қ.Р.	Жамол Камол – мохир таржимон.....	181
Абдуллаева М.	“Тарихи анбиё ва ҳукамо”да кичик жанрлар таҳлили.....	190
Эрданов З.Д.	Зулфия ижодида миллатлараро тотувлик мотивациясида образлилик ва образларнинг асосий тамойиллари.....	196
Samadova S.A., Mirzayeva M.R.	Gyote ijodida sharqona motivlar.....	204
Самандарова Г.Я.	Ўзбек ва рус халқ мақолларининг этимологик хусусиятлари.....	209
Соҳибова З.Н.	Навоий ижодида хазон фасли ва хижрон мотиви.....	213
Усарова Л.	Абдулла Орипов шеърятда халқ образининг миллий руҳ ифодасидаги ўрни.....	218
NAVOIY GULSHANI		
Safarova H.O.	Yor agar bazmi aro g'amginlarin shod aylasa.....	225
FALSAFA, HUQUQ VA SIYOSATSHUNOSLIK		
Мустақимова Қ.С.	Тарихий ва замонавий рекламага хос хусусиятлар.....	227
TARIXSHUNOSLIK		
Умарова М.	Амир Шоҳмурод ҳукмронлиги (1785-1800) даврида Бухоро амирлигининг солиқ тизими.....	233
Заринов Ж.Г.	Крупные миграции государств Прибалтики и России которые социально действуют на развитии страны.....	237
IQTISODIYOT		
Мадаминов И.О.	Инвестицион фаолликни таъминлаш – барқарор иқтисодий ўсишнинг гарови.....	243
Сайфуллоев О.О.	Туризмда инновацион фаолият ва унинг иқтисодий самарадорлиги.....	247
Қаҳхоров О.С., Адизов Б.Б.	Олий таълим тизимида корпоратив бошқарувнинг ўзига хос хусусиятлари.....	252
PEDAGOGIKA		
Қаҳхоров С.Қ., Қаҳхоров О.С., Қаҳхоров М.А., Худойбердиев Ш.Б.	Олий таълимда фанларни ўқитишнинг сифат ва самарадорлигини ошириш усуллари.....	257
Назарова Д.А.	Заиф эшитувчи болалар инклюзив таълими муаммолари ва уларнинг счимлари.....	262
Азимов Б.Ф., Акрамова О.Қ., Ғафурова Ш.К.	Иқтисодий касбий тайёргарликни шакллантиришда фанлараро алоқадорлик.....	269
Абдулахатов А.Р.	Спортчилар мусобақа олди фаолиятини тадқиқ этиш зарурати (кураш спорти мисолида).....	273
Vokhidova N.N.	Stem education: encouraging uzbek educators to brace the age of innovation.....	278
Vobokulova G.Sh.	Innovative methods of teaching English.....	282
Икрамова А.А., Икрамова Н.А.	Анъанавий таълим тизими ва унинг янги босқичга ўтиши.....	289
SAN'ATSHUNOSLIK		
Batirov J.S., Avezov Sh.N.	O'rta asr mutafakkirlarining san'at haqidagi falsafiy va pedagogik qarashlarining hozirgi davrdagi ahamiyati.....	293

оширилаётган инвестиция лойиҳалари тўғрисида маълумотлар базасини шакллантириш ва юритиш, уларнинг амалга оширилиш ҳолати мониторингни олиб бориш. Албатта, бу эса биз кутаётган инвестиция фаоллигини оширади.

Бешинчидан, хорижий ишбилармон доиралар, шу жумладан, оммавий ахборот воситалари орқали хорижий инвесторларга яратилган қулай шарт-шароитлар, кафолатлар, имтиёзлар ва преференциялар ҳақида маълумот бериш орқали республиканинг иқтисодий, ресурс ва инвестицион салоҳиятини кенг тарғиб қилиш ва тарғиб қилишни ташкил этиш. Натижада республикамизга кириб келаётган инвестициялар оқимининг ошишига ҳамда иқтисодиётда хусусий секторнинг улуши ошишига таъсир қилади.

Олтинчидан, Ўзбекистон Республикасининг ижобий халқаро имижини шакллантириш ва сақлашда ҳар томонлама ёрдам кўрсатиш. Халқаро конференциялар, семинарлар, инвестиция форумлари ўтказилишини ташкил этиш. Экспертлар ҳамжамияти билан ҳамкорликда рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукумат соҳасида иқтисодиётнинг турли тармоқларида “ақлли” ва бошқа истиқболли технологияларни, шунингдек, катта ҳажмдаги маълумотларни қайта ишловчи технологияларни жорий этиш.

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 9 июнь куни миллий иқтисодиёт барқарорлигини таъминлашга доир долзарб масалалар муҳокамасига бағишланган йиғилишидаги маърузасидан. <https://uzreport.news/society/shavkat-mirziyoev-i-tisodiyot-bar-arorligini-taminlash-masalalari-buyicha-yi-ilish-utkazdi>.
2. Мирзиёев Шавкат Мирмонович. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017.
3. 2019 йил – Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили. 2019 йилда мамлакатимизни ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Парламентга Мурожаатномаси. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliyas-28-12-2018>
4. Андропова Н.Э. Современные тренды трансформации мировой финансовой архитектуры в условиях финансовой глобализации. // Образование. Наука. Научные кадры. 2014. №01/14. С. 169-172.
5. Иваненко И.А., Ваниева А.Р. Специфика развития мировой финансовой системы в условиях глобальной нестабильности. // ПСЭ. 2016. №4 (60).
6. Игонина Л.Л. Инвестиции. Учебное пособие. – М.: Юрист, 2012. – 480 с.
7. Ефременко И.Н. Особенности институционального развития мировой финансовой архитектуры. // Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ). 2009. №3. С. 331-338.
8. Ковалев В.В. Инвестиции: учебник. М: Проспект, 2014. - 440 с.
9. Лахметкина Н.И. Инвестиционная стратегия предприятия. Учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2014. – 232 с.
10. Мировая экономика и международные экономические отношения. Учебник. / Булатов А.С., Ливенцев Н.Н. – М.: Магистр, НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 654 с.
11. Теплова Т.В. Инвестиции. Учебник для бакалавров. – М.: Юрайт-Издатель, 2013. – 724 с.
12. Triennial Central Bank Survey: Foreign exchange exchange and derivatives market activity in 2019. / Bank for International Settlements. September, 2019.
13. www.stat.uz: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси расмий ахборот сайти.
14. <https://www.imf.org/external/russian/index.htm>: Халқаро валюта фонди ахборот сайти.

УДК:397.4/7:871.32

ТУРИЗМДА ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТ ВА УНИНГ ИҚТISODIЙ САМАРАДОРЛИГИ

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ТУРИЗМЕ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

INNOVATIVE ACTIVITY IN TOURISM AND ITS ECONOMIC EFFICIENCY

Сайфуллоев Ойбек Олимович

БухДУ илмий-инновацион ишланмаларни тижоратлаштириш бўлими бошлиги

Аннотация. Ушбу мақолада инновация тушунчаси ва унинг моҳияти, шунингдек туризмда инновацион фаолият ва унинг зарурияти кабилар ёритилган. Ҳозирги кунда бозор иқтисодиёти шароитида туризм саноати учун инновацияларнинг муҳимлик даражаси

таҳлил қилинган. Ўзбекистон туризм саноатида учун янги инновацион йўналишлар таклиф сифатида келтириб ўтилган. Туризм саноатига инновациялар киритиши орқали эришиладиган иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари белгилаб берилган.

Таянч сўзлар: туризм, инновация, сайёх, ички туризм, агротуризм, экотуризм, инвестиция, туристик хизматлар.

Аннотация. В данной статье рассматриваются понятие инноваций и их сущность, а также инновационная деятельность в туризме и ее необходимость. В настоящее время анализируется уровень значимости инноваций для туристической отрасли в рыночной экономике. Новые инновационные направления для туристической индустрии Узбекистана представлены в виде предложений. Определены показатели экономической эффективности, достигнутые за счет внедрения инноваций в сфере туризма.

Ключевые слова: туризм, инновация, турист, внутренний туризм, агротуризм, экотуризм, инвестиция, туристические услуги.

Abstract. This article examines the concept of innovation and their essence, as well as innovation in tourism and its need. Currently, the level of significance of innovations for the tourism industry in a market economy is being analyzed. New innovative directions for the tourism industry of Uzbekistan are presented in the form of proposals. Indicators of economic efficiency achieved through the introduction of innovations in the field of tourism have been determined.

Key words: tourism, innovation, tourist, domestic tourism, agrotourism, ecotourism, investment, tourist services.

Кириш. Туризм ҳар қандай мамлакат иқтисодиётининг энг муҳим тармоқларидан биридир. Кўпгина давлатларда туризм соҳаси иш билан банд аҳолининг асосий даромад манбаларидан бири ҳисобланади. Туризм соҳаси ривожини ҳар қандай қитъа, давлат ёки минтақа ривожига ҳисса қўшади. Туризмнинг асосий хусусиятларидан бири кенг қўламлиги ҳамда унинг асосий элементлари ўртасидаги муносабатларнинг ўзига хослигидир.

Туризм саноати – бу мураккаб тузилишга эга бўлган ва кўплаб таркибий қисмларга, жумладан, ихтисослашган туристик корхоналар, турар-жой ва умумий овқатланиш корхоналари, транспорт хизматини кўрсатувчи корхоналар, маданий, дам олиш ва спорт иншоотлари қабиларга бўлинган соҳавий ижтимоий-иқтисодий мажмуадир. Туризм туристик характерга эга бўлмаган тармоқлардаги корхоналар (транспорт саноати, ёқилғи саноати, йўл қурилиш саноати, озик-овқат саноати, қишлоқ хўжалиги) ривожига ҳам ўз таъсирини кўрсатади. Ҳозирги глобаллашув замонида туризм дунё иқтисодиётида ҳал қилувчи кучга айланмоқда. Мутахассислар фикрича, туризм соҳасида яратилган 1 та иш ўрни, унга ёндош соҳаларда 5 тагача иш ўрни яратилишига олиб келади. Шу сабабли мамлакатлар орасида сайёҳларни жалб этиш масаласида кучли рақобат бозори шаклланди. Ушбу рақобат эса туризм соҳасини бошқа соҳалар каби илм-фан ютуқларига яқинлашувига сабаб бўлмоқда. Илм-фан ютуқлари ёки креатив фикрлар орқали юзага келадиган инновациялардан туризм соҳасида фойдаланиш заруриятини замон талаб этмоқда.

Асосий қисм. Инновация – бу бозор талабидан келиб чиққан ҳолда маҳсулотлар ва хизматларнинг сифатли ўсиш самарадорлигини таъминлаш учун жорий этилган янгиликдир. Инсон интеллектуал фаолияти, унинг фантазияси, ижодий жараёни, кашфиётлари, ихтиролари ва рационализаторлигининг якуний босқичидир. Инновация – фойдаланиш учун киритилган янги ёки сезиларли даражада яхшиланган маҳсулот (иш ёки хизмат) ёки жараён, сотувларнинг янги услуби ҳамда иш амалиётида иш ўринларини ташкил этишдаги ва ташқи аълоқаларни ўрнатишдаги янги ташкилий услуб ҳисобланади [5].

Инновация атамаси латинча «novatio» сўзидан олинган бўлиб, «янгилашиш» (ёки ўзгариш), «in» қўшимчаси эса латинчадан «йўналишида» деб таржима қилинади. Агар буни яхлит «innovatio» кўринишида таржима қилсак, «ўзгаришлар йўналишида» деб изоҳланади. Инновация тушунчаси биринчи бўлиб XIX-асрнинг илмий тадқиқотларида пайдо бўлди. Инновацияларнинг биринчи тўлиқ тавсифи Австриялик олим Йозеф Шумпетернинг

«Иқтисодий ривожланиш назарияси» (нем. «Theorie der wirtschaftlichen entwicklung», 1911 й.) асарида келтириб ўтилган. Й. Шумпетер фикрига кўра, инновация нафақат янгилик, балки ишлаб чиқариш омилidir. Ўз асарида Й. Шумпетер инновация атамасини ишлатмасдан, уни ишлаб чиқариш омилларининг 5 та комбинацияси кўринишида келтириб ўтади. Улар қуйидагилар эди:

- Ишлаб чиқаришда янги ускуналар, янги технологиялар ва янги бозор таъминотидан фойдаланиш;

- Янги маҳсулот ёки мавжуд маҳсулотни янги сифатда ишлаб чиқариш;
- Янги турдаги хомашё ва ярим тайёр маҳсулотлардан фойдаланиш;
- Ишлаб чиқариш ёки моддий-техник таъминотдаги ташкилий ишларни ўзгартириш;
- Янги бозорларга кириб бориш [2].

Ушбу комбинациялар ҳозирги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаганини кузатмоқдамиз.

Инновацияга ҳар қандай турдаги янгилик сифатида эмас, балки мавжуд тизимнинг самдорлигини жиддий равишда оширадиган омил сифатида қарашимиз лозим. Умуман олганда, инновация ихтиродан фарқ қилади. Ихтиро янги концепцияни яратиш билан изоҳланса, инновация – бу ихтиронинг амалий аҳамиятни ажратиш кўрсатиш ва уни муваффақиятли сотиладиган маҳсулотга айлантиришдир.

Инновациялар туризм соҳасида ҳам муҳим ўрин эгаллайди. Туризм саноати кўплай инсонларни иш билан таъминлайди. Дунё аҳолисининг кўп қисми учун дам олишнинг асосий тури саёҳатдир. Жуда кўп мамлакатларда туризм соҳаси иқтисодиётни ривожлантирувчи асосий йўналиш сифатида кўрилади. Шу сабабли, туризм соҳасида инновацияларни кўллаб-қувватлаш ҳам ҳукумат даражасида, ҳам корхона даражасида амалга оширилади. Туризм соҳасида инновациялар янги туристик йўналишларни ишлаб чиқиш, соҳада аҳоли бандлиги ва даромадларини оширувчи лойиҳаларни яратиш кабилар билан характерланади. Туризм соҳасидаги инновацияларга сифатли янгиликка эга бўлган ва минтақада саноатнинг барқарор ишлаши ва ривожланишини таъминловчи ижобий ўзгаришларга олиб келувчи тизимли чора тадбирлар сифатида қараш лозим.

Ўзбекистонда туризм жаҳон бозори талаблари билан ривожланиб бораёпти. Бироқ, биз Ўзбекистонга кўпроқ сайёҳлар ташриф буюришига эришиш, бизда мавжуд маданий, тарихий обидалар ва ўзига хос табиатга эга манзилгоҳларни оммалаштириш бўйича кўп ишларни амалга оширишимиз керак. Халқимиз тинчлиги ва сарҳадларимиз хавфсизлиги чоратадбирлари кўрилган ҳолда, юртимиз меҳмонлари, уларнинг шаҳару-қишлоқларимизга келиши учун иложи борича қулайликлар яратилса, инновациялар ёрдамида уларнинг харажатларини тежаш масалалари ҳал қилинса, Ўзбекистондаги туристик хизматлар янада жозибador бўлади ва кўпроқ даромад олиб келади. Ўзбекистонда туризмнинг модернизациялашуви ва мамлакатга келадиган сайёҳлар оқимини кўпайишига сабаб бўлувчи инновацион ёндашувлар сифатида қуйидагиларни келтириб ўтишимиз мумкин:

- Ахборот майдонида Ўзбекистоннинг туристик имиджини яхшилаш лозим;

Ушбу соҳа шунчаки фаолиятни эмас, инновацион фаолиятни талаб этади. Қандай қилиб 1000 км узокликдаги мамлакат ҳақида маълумотга эга бўлиш мумкин. Атбатта интернет орқали. Аммо ҳозирча кибер оламдаги маълумотлар Ўзбекистон туризмнинг имкониятларини очиб бериш учун етарли эмас. Йилдан-йилга ўзгармай келаётган, қизиқарсиз маълумотлар эса қайта ишлашга муҳтож. Замон талабидан келиб чиққан ҳолда маълумотлар шундай шаклда бўлиши керакки, сайёҳ нега айнан Ўзбекистонга ташриф буюриш керак деган саволга жавоб олсин.

- Ички туризм соҳасини инновацион ёндашув асосида ривожлантириш керак;

Инсон фаолият олиб борар экан дам олиш эҳтиёжи ҳар доим сақланиб қолади. Ушбу эҳтиёждан унумли фойдаланган ҳолда, Ўзбекистон ички туризм учун янги қирраларни очиши мумкин. Бунинг учун туризм хизматлари соҳасини ички туризмга мослаштириш масаласида жуда кўп ишларни амалга оширишга тўғри келади. Одатда маҳаллий аҳоли туризм хизматларидан жуда кам фойдаланади. Бунда туризм хизматларининг нархи ҳам асосий рол ўйнайди. Масалан Бўстонлик ёки Зоминда 1 ҳафталик ҳордиқ харажати Анталия

ёки Таиланддаги 1 ҳафталик ҳордиқ ҳаражатидан қимматга тушиши мумкин. Ички туризм кўрсаткичларининг ўсиши аҳоли даромадлари ўсиши кўрсаткичидан ўсиб кета олмайди. Шу сабабли, бозор конъюктурасини ўрганган ҳолда, туризм хизматларини таклиф қилувчилар тежамкор турларни таклиф қилишса мақсадга мувофиқ бўларди.

- Давлат гранти асосида молиялаштирилаётган инновацион лойиҳалар таркибида туризм фаолиятига оид инновацион лойиҳаларга алоҳида квота ажратиш керак;

Бу соҳада айниқса минтақа туризми ривожини учун мўлжалланган инновацион лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш муҳим.

- Туризм соҳаси учун кадрлар етказиб берувчи олий таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш лозим;

Ҳозирги кунда таълим соҳасида фан ва ишлаб чиқариш интеграциялашуви борасида қатор муаммолар мавжуд. Туризм фаолияти бўйича олий маълумотга эга бўлган талаба фақат таълим даргоҳида олган назарий билимлари билан чекланиб қолмоқда. Ушбу соҳада инновацион фаолият сифатида туризм ва сервис хизматида мослашган таълим муассасаларида ўз меҳмонхоналари, ўз турфирмалари, ўз ресторанлари ташкил этишни келтириб ўтиш мумкин. Шундагина янги кадрлар ўзлари ишга жойлашадиган корхоналар фаолиятига инновацион ва амалий фикрларни олиб кира олишади.

- Инновацион туристик лойиҳаларга инвестиция киритувчиларни (айниқса, минтақа туризми ривожига хизмат қилувчи инвестицияларни) қўллаб-қувватлаш лозим;

2019-йилда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси томонидан тасдиқланган 433-сонли низомга асосан туризм саноатига инвестиция киритмоқчи бўлган инвесторлар учун катта имкониятлар такдим этилди. Низомга кўра, янги қурилаётган 3 юлдузли меҳмонхоналарнинг ҳар бир хонаси учун давлат бюджетидан 40,0 млн. сўм (хоналар сони 50 тадан кам бўлмаган ҳолда), 4 юлдузли меҳмонхоналарнинг ҳар бир хонаси учун 65,0 млн. сўм (хоналар сони 100 тадан кам бўлмаган ҳолда) субсидия ажратиш кўзда тутилган [1]. Ушбу имтиёزلарни инвестицион туристик лойиҳаларни инвестициялаш масаласида ҳам қўллаш керак. Субсидия ажратилмаган тақдирда ҳам фойсиз қарзлар ёки паст фойзли кредитлар ажратиш лозим.

- Мутахассислар томонидан янги ва истиқболли йўналишлар сифатида тан олинган агротуризм ва экотуризм комплексларини ривожлантириш соҳасида инновацион ёндашув зарур;

Мутахассислар фикрича, коронавирус пандемияси таъсирида туризм йўналиши агро ва экотуризм томон ўзгартириш мумкин. Ҳар ҳолда аввалгига нисбатан талаб ошиши аниқ. Инновацион агро ва экотуризм комплекслари шаҳар аҳолисининг дам олишга бўлган эҳтиёжини қондиради. Асрлар оша қишлоқ аҳолиси орасида шаклланган анъана ва удумлар асосида ушбу комплексларни ташкил этиш эса ташки сайёҳларни ҳам жалб этади.

- Тарихий ва маданий объектларимиз тарихи ва аҳамияти борасидаги қўлланма, йўл кўрсаткич, хариталарни янгилаш лозим;

Албатта ушбу қўлланма, йўл кўрсаткич, хариталар инновацион қайта ишловга муҳтож. Ҳар бир сайёҳ бораётган мамлақати борасида шунчаки эмас, қизиқарли маълумотларга эга бўлишни хоҳлайди. Ўз навбатида ушбу саёҳат таассуротлари ҳақида сўровчи дўстлар ҳам топилади. Ушбу ҳикоялар уларга ҳам мамлакатимизга таъриф буюришлари учун мотивация беради. Туристлар оқимини оширишда ҳам ушбу фактор ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ҳикоялар етарли даражада қизиқарли ҳамда фактларга бой бўлиши керак. Бунда тарихий олимларимизни етарли даражада рағбатлантириб, ҳар бир туристик объект ҳақида маълумотлар йиғишларида амалий жиҳатдан ёрдам бериш муҳим ҳисобланади.

- Туризмда мавсумийлик муаммосини бартараф этишда инновацион ечимлар ишлаб чиқиш керак.

Мавсумийлик муаммоси меҳмонхоналар учун оғрикли нуқта ҳисобланади. Мавсумийлик муаммоси ишчи кучи қўнимсизлиги муаммосини келтириб чиқаради. Меҳмонхоналар мавсум юқори бўлган даврда ишчиларни ишга жалб қилиб, мавсум паст

бўлган даврда уларни таътилга чиқаришга мажбур бўлишади. Чунки, меҳмонхоналар мавсум бўлмаган вақтда иш ҳақи тўлови учун етарли маблағга эга бўлишмайди. Бу эса ходимлар таркиби ҳар йили бутунлай ёки қисман янгиланишига олиб келади. Бу малакали ишчи кучи йўқотилишини англатади. Муаммо ечими сифатида меҳмонхоналар мавсум паст бўлган даврда ҳам пул тушумини таъминловчи инновацион бизнес ечимларни ишлаб чиқишлари лозим. Меҳмонхоналар ўз хизмат турларини кескин равишда диверсификация қилишлари ҳам мавсумийлик муаммосига қисман ечим ҳисобланади.

Туризм соҳасида инновацион фаолият замон талаби. Кучли рақобат шароитида яшаб қолишнинг асосий шарти. Инновацион фаолиятнинг иқтисодий самарадорлигини куйидагиларда кўришимиз мумкин. Туризм соҳасига олиб бориладиган инновацион фаолият:

- Потенциал туристларнинг кўлами ошишига;
- Туристлик хизматлар турлари бозорининг кенгайишига (нафақат ташқи сайёҳлар балки маҳаллий аҳоли учун ҳам);
- Инсонларнинг дам олишга бўлган эҳтиёжларини (рухий ва жисмоний ҳолатлари тикланиши) кондирилишига;
- Туризм инфратузилмаси ривожланишига;
- Минтақа туризми ривожланишига;
- Туризм саноати корхоналарининг имиджи ва рақобатбардошлилиги ошишига;
- Аҳоли бандлиги таъминлашини ва реал даромадларининг кўпайишига;
- Пировардида мамлакат иқтисодиёти ривожини кабиларга эришиш мумкин.

Хулоса. Инновациялар ёрдамида туризм соҳасининг ривожланишининг барқарор тенденцияларга эришиш мумкин. Ҳозирги вақтда бу йўналишда дастлабки қадамлар кузатилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси томонидан тасдиқланган 433-сонли низомга асосан туризм соҳасига киритилаётган инвестиция киритаётган инвесторларга берилаётган имтиёزلарни ўзига хос инновацион қўллаб-қувватлаш сифатида тушунишимиз мумкин. Қилинган ишлар натижасида 2019 йилнинг ўзида мамлакатда умумий ҳисобда 277 та янги меҳмонхоналар куриб ишга туширилди [4]. Ўзбекистонда чет эллик сайёҳлар учун ўзига хос “хавфсизлик ёстиқчаси”га айланадиган “Ўзбекистонда – хавфсиз саёҳат кафолатланган” (Uzbekistan – safe travel guaranteed) номли санитария-эпидемиологик хавфсизлик тизимини ҳам инновацион йўналиш сифатида баҳолаш мумкин [6]. Чунки ҳозирги пандемия шароитида сайёҳлар саломатлиги кафолати кун тартибига чиқсоқда. Шунинг ҳам таъкидлаш жоизки, мамлакат ва минтақа туризм хизматлари ривожланаётган замонавий бозор шароитида тадбиркорлик фаолияти ушбу инновацион тенденцияларни амалга оширишнинг муҳим омили ва асосий шарти бўлиб қолади.

АДАБИЁТЛАР

1. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Туризм тармогини жадал ривожлантиришига оид чора-тадбирлар тўғрисида» 2019 йил 5 январдаги ПҚ-4095-сон қарори.* <https://lex.uz/docs/4141452>.
2. *Базилевич В.Д. 1. 2 Неортодоксальна теория Й.А. Шумпетера // История экономических учений: У 2 ч. — 3-е издание. — К.: Знания, 2006. — Т. 2. — С. 320. — 575 с*
3. *Новиков В.С. Инновации в туризме-М.: «Академия», 2007 г. -208с.*
4. <https://review.uz/oz/post/turizm-soasini-rivozlantiris-bujica-2019-jilda-amalga-osirilgan-islal>
5. <https://ru.wikipedia.org>
6. <https://kun.uz/uz/63950093?q=%2F63950093>